מי שמתו פרק שלישי ברכות

ואי ס"ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי' למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא למשה אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן איכא דאמרי דלא ידעי ואיכא דאמרי דידעי ולא איכפת להו איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר [6]מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא' [1]והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי [2]בב"ד מקומות בית דין מנדי' על בבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לכי תשכח נפק דק ואשכח תלת המזלזל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי' והמגיס דעתו כלפי מעלה [3]המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא [4]דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים [5]משקין ואמרו לו מעשה בברכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו [7]והמזלזל בנטילת ידים מאי היא [8]דתנן א"ר יהודה חם ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו [9]ללמדך [10]שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגיס דעתו כלפי מעלה מאי היא [11]דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה [12]מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר [13]ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף [14]תודום איש רומי [15]הנהיג את בני רומי להאכילן גדיים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודום אתה גוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ [16]במשנתנו קאמרינן והא ברייתא היא ובמתני' ליכא והא איכא הא [17]דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר [18]וחכמים מטמאים וזהו תנורו של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו ותניא [19]אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום לפניו ולבסוף ברכוהו אפילו הכי נדוי במתני' לא תנן אלא בב"ד מקומות היכא משכחת לה ר' יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור' אלעזר לא מדמה מילתא למילתא: נושאי המטה וחלופיהן: [20]ת"ר [21]אין מוציאין את המת סמוך לק"ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש [22]אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: ת"ר [23]העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי [24]לא מבעי ליה לאינש למימר הכי [25]דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן [26]ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר [27]כמעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציני סדום: קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הכי נמי קאמר [28]אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו:

אפי' בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אמו לאנשוי בהדי המספדים בגנותם מהכא משמע דאיירי לאחר מיתה: **דוגמא** השקוה. פרש"י לפי שהיתה גיורת כמותם שהיו גרים וכן משמע בירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמא דכותן'. בערוך פירש [29]דוגמא השקוה מי לגע אבל לא היו מרים ממש ולא מתקו המורה עליה אלא לירא אותה: מדלגין

מלגין [30]מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם

מלגין מן הקריאה. לפי שמתבטלין מן הקריאה: **אין המת מוטל לפניהם.** שהמת נכנס אחר הכנסת הס מספדין אומרים כאן. ורש מפרשין שנמנין לגד אחר: **והוא יושב ודומם.** האבל: **למימר הכי.** לא נפרעת ממני דמשמע הפרעה: הכוונה

אין מוציאין את המת. לקבור: **סמוך לקריאת שמע.** לפי שמתבטלין מן הקריאה: **אין המת מוטל לפניהם.** שהמת נכנס אחר הכנסת הס מספדין אומרים כאן. ורש מפרשין שנמנין לגד אחר: **והוא יושב ודומם.** האבל: **למימר הכי.** לא נפרעת ממני דמשמע הפרעה: הכוונה

ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא דהא לא איפרדו חוליותיו ומשמע כדרבו. והוו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וברכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו חלולה. ואסיקנא ר' יהושע לא בעי לשון נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא. ומשכח עשרים ורבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא חלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקימא לן אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

מסורת הש"ס

(א) [פי' אחרי מותן לשון הטייה הוא כלומר נטה מדרך הישרה ומקומות לקחן דמי רבי יאשמעאל אם ראית ת"ח כו' שלא עשה תשובה לפיכך אסור לספר בזה ערוך ערך אחר בשם ר"מ], ב) עדיות פ"ה מ"ז, ג) שם פסחים סד:, ד) שם מ"ק טו:, ה) תענית דף יט:, ו) [פי' פירש"י דהכלל אמנם כמצוה המפנית לא פי' כלום אלא הנקרא פורפיר"ס בלע"ז ולקן בגמרא פי: כתב רש"י ד"ה ותחטאתו נעגל כמו בן מחטאתו לאמרו אביו ע"כ אבל בבכורות ט: כתב רש"י ע"ד ולכתבו מחטאתו לשון יריה ומכירו בתם' תענית בן המחטאתו לאמי אביו ע"כ ותש דהרש"ל מ"ש פ"ב דתענית כתב מחטאתו מתנגנג וכתב התר"ש דלשון מרמית היא כמ"ש בערוך כי הלעיז רמס מ"ש מרוס עליה מחטיין[], ז) פסחים נג. ע"ש ביה כב. ע"ש תוספתא שם פ"ב מ"ב ס"ק מ), [פירוהו נג. מנחות לא: מגילה קב:], ט) עדיות פ"ו מ"ז כלים פ"ה מ"י כ"מ נע.], י) [כ"מ דף נע:], כ) שבתות פ"ל, מגילה נב: מנחות לא: נג: פו. כ"מ פב. תס' ע"ג מ: כמ. מה: חולין קלו:], מ) לקמן ע. מגילה מ:], ג) [נפש רב פלי נתון והעתיק גרס דומגא ופי' כפירש"י ע"ש ערך דגם],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דומגא השקוה על שהיו הם דומין לה השקוה:

גליון הש"ם

גמ' וא"ל מאי קראה שנא' כשעם כסדום. עיין מו"ק דף יח ע"א תוס' ד"ה ותסתיא:

רב ניסים גאון

מעשה בחתרום איש רומי שהנהיג את בני רומי לאכול גדיי מקולסים בלילי פסחים. גרסינן במסכת פסחים כפ' מקום שנהגו (ד' נ) איבעיא להו חתרום איש רומי ובראי רבה הוה תא שמע את דרש חתרום איש רומי בר' שמע מינה גברא רבה הוה שמע מינה ר' יוסי בר אבין אמר מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים הוה דאמר ר' יוחנן כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנא' (שה"ש ז) כי בצל החכמה בצל הכסף ובגמרא דבני מערבא (מ"ק ע"ג ה"א) אמרי מהו חתרום אמר ר' חנינא דהוה משלח פרנסתן דרבנן: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין וזהו תנורו של עכנאי ואמר רב יהודה אמר שמואל למה נקרא שמו עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא ושימאוהו. איתמר מיפרשא בבבא מציעא בפרק הזהב (דף נט) ומי שלא עיין בה לשם אינה מתפרשת לו מיכן לפי שלא החכר מסנה כאן אלא כפי הצורך בענין נמנו ובירכוהו בלבד וכלל המעשה כולו לשם פירושיהו ולפי שהוא קשה ומשתבשין בפירושה ביריה בקיצור כפי תורף דבריה בקיצור כפי שלמדתי מדברי אדוננו האיי גאון ז"ל החלוקה היתה בין ר' אליעזר והחכמים חבריו בתנור שנעשה חוליות של טיט מתחלתו ואחר כן הניחו אותן החוליות אחת על גבי חברתה עד שנגמר התנור ועמד על מחכתתו וכשהיו מרכיבין החוליות אחת על גבי חברתה היו נותנין חול בנתים סבר ר' אליעזר כי זה התנור הואיל והחול נתון בין כל חוליא וחוליא וכשמבקש אדם לפורקו ולהחזירו חוליות כמו שהיה מתחלה יכול הוא לפי כי חוליות שלו לא נדבקו זו בזו ולא נגמדו זו לזו ולפיכך יהא דינו עכשיו בשעה פוקס כדין שהיה לחוליות שלו קודם הקמתו ואם נפל באורוו של זה התנור שרץ אינו מטמא ולא יהא דינו כדין התנור שהחוליותיו מצומדין ומדובקין זו בזו שאמר בו הכתוב (ויקרא יא) תנור וכירים יותץ והחכמים החולקים עליו לא היה אצלם הפרש בין נתן חול בין החוליות שלו בין לא נתן אלא בין כך ובין כך טמא הוא אצלם כדין שאר כלי חרש שמיטמאין מאוירן והיו דנין כנגד ר' אליעזר על זה הדבר ונשאר ונתנו בה הרבה וראה ר' אליעזר להביא ראיה לדבריו ולסיימם מדרך שהיא נוהגת כמנהג סימנים וראיות והיא מדמיה למעשה מופת ולא קיבלום החכמים ולא נתקיימו אצלם לפי שכן דרכו של עולם להתנהג בכיוצא בהן ולפיכך אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים כלומר כי אין בזה דבר שהוא סותר למנהגו של עולם ומשנה סדרי בראשית כדי שיהא לך לראיה אלא לעולם אין ההלכה מתקיימת אלא לפי מה שנתברר מן הקבלה של מרוכין וחיינו דברי חכמים וכגמרא דאלו מעלתים דבני מערבא (תענית א) הזכירו זה המעשה ואמרו כל הלין שבתא ולית הלכתא כר' אליעזר אלא כר' חנינא משנתנה לא נתנה אלא אחרי רבים להטות ולית לר' אליעזר ידע שאחרי שטיהרו טהרותיו בפניו פירוש עכנא נקבה של נחשים וזה שנתכוונו לדמותן לדברים בעכנא מפני שהקיפו דבריהן עליו בראיות שאין עליהן פירכא והתקיפו עליו באתקפות מתורות ששוכרין דבריו ולא מצא מהן מנוס כעכנא זו שאם מקפת על שום דבר וסוגרת עליו לא יהיה לו מפנה מפלט ודכוותה התם בבבא קמא בפרק הגחל בתרא (דף קיז) עכנא עכנא (פתחי) [פתח] פיך ויכנס הרב אצל

עין משפט
נר מצוה

מ א מי' פ"ו מהלכות מלמוד תורה הלכה יד סוס"מ ריד"ד סימן שלב סעיף מג:
ב מי' פ"ו מה הלכה יג סוס"מ ריד"ד סימן רמג סעיף ז וסימן שלב סעיף מז:
יא ג מי' פ"ב מהלכות סוטה הלכה ו:
יב ד מי' פ"ו מהלכות ברכות הלכה ריט (ופ"ו מהל' מלמוד תורה הל' יד ופי' כ"מ) מנמר עשין מ מוד סי"ב פרש סעיף מ:
מ"ר קנה סעיף ט:
יג ה מי' פ"ו מהלכות מ"מ הלכה ד סוס"מ ריד סימן שלב סעיף ג:
יד ו מי' פ"ח מהלכות ממן ומלה הלכה יא סוס"מ פרש"ס סימן תכו סעיף ג
טו ז מי' פ"ו מהלכות כלים הלכה ה:
טז ח מי' פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ד סמג עשין יז סוס"מ פרש"ס סימן עב סעיף ג עור סי"ב ריד"ד סימן שמ סעיף ב:
יז ט מי' שם הלכה ה סמג שם (וכ"ד סימן שד"מ סעיף יב):
יח י (רמ"א בהגה) שו"ע יוד סי' שעו סעיף ב):
יט כ מי' שם הלכה ו סמג שם סוס"מ שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וְהַמֵּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹלִיכֵם יְיָ אֶת פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:
תהלים קכה ה
2. יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ: משלי כג כה
3. לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: אַזַי חַיִּים בְּלָעוּנוּ חָרוֹן אַפָּם בָּנוּ:
ישעיהו א ט

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים. פי' אחר מטתן, לשון הטייה הוא כלומר נטה מדרך הישרה, וכדתנא דבי רבי ישמעאל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי חזר בו ועשה תשובה לפיכך אסור לספר בזה. ואסיקנא הני מילי בעבירת הגוף אבל בגולת ממון עד שיחזיר לבעליו. **והמגיס דעתו כלפי מעלה.** פי', שמורה להקב"ה יותר מראוי ועבור הוא ומזלזל בדברי חכמים שאמרו לא נכון לעשות כן, כההוא מעשה דרבא דפרק חסידים מי איכא דמשורת קמי שמיא כולי האי, למחר אשכחיה לפורייה דפרשם בסכיני. ועוד אתה הטרחת תאנה להציא פירות בלא המנה. **ואמר להם דוגמא השקוה.** ס"א דוכמא, פי' גרים שמכותה השקוה, כלומר שמעיה ואבטליון שבאו מטיפת גרים, הן השקו ניזות להראות שהן חשובין כישראל ונמצאו מזלזלין בכבודן. **ואלמלא תודום אתה גוזרני עליך נדוי וכו'.** תוספתא: שהיו קורין אותן פסחים, ואמרו לו שהמאכיל לישראל כעין קדשים בחוץ בר נדוי הוא). **חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, ר' אלעזר** מטהר. פי', חתכו לתנור חוליות (לרחבו) ונתן חול בין חוליא לחוליא כדי שלא תדבק חוליא עם חברתה ויחלש התנור. ר"א מטהר, כלומר מאחר שהחול בין חוליא לחוליא אינן מדובקות לעולם, והרואין אותן כאלו מפורדות הן

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com